

вирішення даного питання неможливо досягнути інноваційного розвитку, що зменшило б структурне деградування практично всіх сфер промисловості.

Економічна безпека досягається завдяки єдиній державній політиці, узгодженій, збалансованій, скоординованій системі заходів, адекватних внутрішнім і зовнішнім загрозам. Посилення ролі держави через відповідні інституційні зміни сприятиме жорсткішим правилам гри націлених на протидію протиправним діям в сфері прав власності, що сприятиме залученню іноземних та внутрішніх інвестицій в економіку країни.

Список літератури:

1. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2007р. / [Електронний ресурс] // Правові системи НАУ. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0060665-07>

2. Беляєв О.О. Економічна політика: навч. посібник / О.О. Беляєв // К. : КНЕУ, 2004. - 287 с.

3. Сумцов В.Г. Деформація інституціональної матриці в Україні // [Електронний ресурс] / В.Г. Сумцов, І.Г. Филиппова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля : зб. наук. праць. № 2 (156), ч. 1. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2011. – 360 с. Режим доступу: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/3307/1/13.pdf>

4. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія / Л.С. Шевченко, О.А. Гриценко, С.М. Макуха та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.С. Шевченко. — Х. : Право, 2009. — 312 с.

ПРОБЛЕМА БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ, ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ ТА ПОКАЗНИКИ ДЕФІЦИТУ В УКРАЇНІ

*Веремей О.С., студент, Одеський інститут фінансів УДУФМТ,
м. Одеса, Україна*

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що внаслідок дії різних чинників (економічних, політичних, природних та інших) часто виникає ситуація, коли доходи бюджету не покривають всі необхідні для відповідного рівня бюджетної системи витрати. І в наш час немає держави, яка в ті або інші періоди свого існування не стикалася б з таким негативним явищем як бюджетний дефіцит, це стосується і України.

Метою даної роботи є з'ясування сутності проблеми бюджетного дефіциту, визначення наслідків, до яких призводить дефіцит бюджету, а також визначення та пошук шляхів подолання цієї проблеми.

Взагалі, бюджетний дефіцит відображає не просто перевищення видатків над доходами. Це перевищення видатків над постійними доходами бюджету, якими є податки і обов'язкові платежі. Важливо зазначити, що бюджетний дефіцит не означає незбалансованість бюджету, оскільки при його складанні і затвердженні встановлюються відповідні джерела його фінансування.

Основною причиною виникнення бюджетного дефіциту є випередження темпів зростання видатків порівняно зі зростанням доходів бюджету. А конкретні причини виникнення дефіциту можна об'єднати у 2 групи:

1) вимушені, які пов'язані з: надзвичайними подіями (війни, епідемії, стихійні лиха тощо); необхідністю здійснення великих державних вкладень у розвиток економіки; необхідністю підвищення рівня доходів громадян у зв'язку з відставанням їхнього обсягу від прожиткового мінімуму та ін.

2) свідомі: кризові явища в економіці, її розвал, що супроводжується скороченням обсягів ВВП та інфляційними процесами; наявність значного тіньового сектору в економіці; нераціональна структура бюджетних видатків; нездатність влади тримати під контролем фінансову ситуацію країни [2].

Якщо розглядати наслідки бюджетного дефіциту, то треба зауважити, що зростання дефіциту спричиняє посилення інфляційних процесів у суспільстві, кризи державних фінансів, грошової системи, зростання диференціації в доходах. Дефіцит бюджету є причиною зниження ефективності податкової системи, послаблення стимулів до праці, підриву впевненості членів суспільства у майбутньому. Спричиняє зменшення обсягів інвестицій та експорту, збільшення імпорту. Спад інвестиційної діяльності спричиняє скорочення акціонерного капіталу, виробничих потужностей, обсягів виробництва. А це є причиною зниження продуктивності праці [4].

Однак, у науковій літературі зустрічаються твердження, що дефіцит бюджету може мати позитивний вплив на поживлення економічного життя. Але з цим можна погодитися тільки частково, тому що не сам дефіцит може сприяти економічній активності, а джерела його фінансування. Державні видатки прискорюють економічне зростання, якщо вони спрямовуються на будівництво нових інституцій, розвиток інфраструктури, вкладення в людський капітал – освіту, культуру, охорону здоров'я, розвиток науки. Якщо ж основна частина бюджетних ресурсів витрачається на бюрократію, оборону і субсидії неконкурентоспроможним галузям, то така політика стримує економічне зростання [2].

У проблемі дефіциту державного бюджету головним є спосіб фінансування дефіциту, а не його наявність і розмір. Тому на сьогоднішній день питання фінансування бюджетних дефіцитів набувають надзвичайного значення, адже розбалансованість бюджету негативно впливає на всі сфери суспільного добробуту та сприяє поглибленню фінансової нестабільності.

В Україні існують різні джерела фінансування дефіциту бюджету: кошти від державних (місцевих) внутрішніх та зовнішніх запозичень; кошти від приватизації державного майна; повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження

внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів; вільний залишок бюджетних коштів . Джерелом фінансування бюджету не можуть бути емісійні кошти НБУ [1].

Але основним джерелом фінансування дефіциту державного бюджету протягом 2007- 2012 рр. були все ж таки кошти від державних внутрішніх та зовнішніх запозичень, внаслідок чого виникає борг.

Взагалі, існує позитивний взаємозв'язок між розмірами бюджетного дефіциту і державного боргу. Бюджетний дефіцит збільшує державний борг, а зростання боргу, в свою чергу, потребує додаткових витрат бюджету на його обслуговування і тим самим збільшує бюджетний дефіцит.

Якщо розглянути динаміку бюджетного дефіциту та державного боргу України, то треба зауважити, що вони мають вже хронічний характер. Боргове навантаження відволікає значні ресурси з економіки країни, провокує інфляцію та кризовий стан, поглиблює фінансову нестабільність.

Протягом періоду 2008-2012рр. в Україні державні видатки були більші за державні доходи. Бюджетний дефіцит зростав протягом 2008-2010рр., досягнувши максимуму у 2010р., трохи зменшився у 2011р., однак у 2012р. знову зріс. Це можна побачити на таблиці 1:

Таблиця 1

Основні показники виконання Державного бюджету України за 2008 – 2012 роки

Роки	Доходи державного бюджету, млрд. грн.	Видатки державного бюджету, млрд. грн.	Дефіцит, млрд. грн.
2008	232,4	244,9	12,5
2009	229,2	249,1	35,5
2010	244,0	308,3	64,3
2011	316,9	340,4	23,5
2012	348,3	401,8	53,5

Джерело: розроблено автором за даними [3]

Дефіцит державного бюджету України у 2012 році становив 53,5 млрд. грн.. Дефіцит значно зріс порівняно з попереднім 2011 роком – у 2,3 рази, або майже на 30,0 млрд. грн., і став після показника 2010 року одним із найвищих значень за останні 5 років.

Таким чином, стійке перевищення обсягу видатків над обсягом доходів провокує явище стійкого бюджетного дефіциту.

Щодо державного боргу, то він також має стійку тенденцію до зростання. Державний і гарантований державою борг України станом на 31 грудня 2012 р. становив 515,5 млрд. грн. або 64,4 млрд. дол..Таким чином, порівняно зі станом на 31 грудня 2011 р. (473,1 млрд. грн.), борг України зріс на 9 % [3].

Поєднавши ці результати, треба зазначити, що державна політика у бюджетній сфері потребує реформування. З цією метою слід звернути особливу увагу на інструменти та важелі, які дозволять збільшити державні доходи та зменшити видатки з державного бюджету.

Можна виділити такі основні напрямки подолання дефіциту бюджету:

Перший напрямок — збільшення дохідної частини бюджету — він пов'язан з проведенням оптимальної податкової політики, яка б стимулювала виробників до розвитку виробництва і збільшення його обсягів. Це стане передумовою збільшення національного доходу як основного джерела поповнення бюджетних ресурсів. Сюди варто віднести зростання доходів населення, що прямо пов'язано із заінтересованістю виробників у збільшенні випуску продукції і, як наслідок, зростанням виробництва. Також треба забезпечити фінансову підтримку малого та середнього бізнесу шляхом розробки і виконання цільових програм розвитку малого і середнього підприємництва.

Другий напрямок — скорочення витрат державного бюджету. Сюди варто віднести скорочення витрат на народне господарство, зменшення до мінімуму участі держави у виробничих інвестиціях. Винятком повинні стати лише окремі об'єкти інфраструктури, охорона навколишнього середовища. Скорочення видаткової частини бюджету може бути пов'язане зі скороченням військових витрат та витрат на соціально-культурні заходи і витрат на управління, зменшенням усіх видів дотацій, субвенцій.

Третій напрямок — здійснення внутрішніх і зовнішніх позик, тобто пошук джерел фінансування дефіциту, що склався [4].

Існування бюджетного дефіциту вимагає постійного пошуку шляхів його подолання. Конкретні заходи держави для його ліквідації можуть бути різними, але в результаті зводяться, все ж таки, до створення можливостей зростання доходів та скорочення видатків бюджету.

Слід зазначити, що проблема подолання дефіциту бюджету в Україні є однією з найважливіших і найсуперечливіших фінансових проблем. Під час її обговорення нерідко розглядають досвід зарубіжних країн. Однак, слід мати на увазі, які джерела фінансування дефіциту бюджету існують у цих країнах, оскільки саме вибір джерел фінансування дефіциту бюджету, а не його розмір має принципове значення для функціонування економіки.

В Україні повинен бути дефіцит бюджету, який можливо профінансувати. Це той дефіцит, джерела фінансування якого чітко визначені за надходженнями. Якщо цього не зробити, на казначейському рахунку не буде грошей, країна не зможе фінансувати свої видатки, а це в свою чергу не дасть жодної змоги вирішити будь-які економічні чи соціальні проблеми.

Список літератури:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456 - VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.rada.gov.ua>

2. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України : у 6 т. / [Азаров М.Я., Ярошенко Ф.О., Геєць В.М. та ін.]; голова ред. кол. М.Я. Азаров. - К. : НДФІ, 2004; Т. 2: Соціальна спрямованість бюджетної політики. - 374 с.

3. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2012 рік / [Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2013. – 73 с.

4. Невінчаний І. Основні шляхи подолання бюджетного дефіциту в Україні. / І. Невінчаний // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. - № 6. – С. 87 - 101.

ДЕРЖАВНА РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*Глушко А.Д., старший викладач кафедри обліку і аудиту,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава, Україна*

В умовах європейської інтеграції питання підвищення економічної безпеки України набуває особливої актуальності. Забезпечити стійкість національної економіки до внутрішніх і зовнішніх загроз здатна ефективна державна регуляторна політика.

З метою забезпечення економічної безпеки органами державної влади впроваджуються регуляторні заходи в різних напрямках, зокрема бюджетно-податковому, грошово-кредитному, інвестиційно-інноваційному тощо.

Основними регуляторними заходами, впровадженими органами виконавчої влади у 2013 році в бюджетно-податковій сфері стали:

– удосконалення системи автоматичного відшкодування ПДВ, скорочення звітності та створення можливості для її дистанційного подання, а також відкриття центрів обслуговування платників податків у різних регіонах України, що допомогло досягти належної сплати платежів до бюджетів усіх рівнів;

– надання цільових податкових пільг з метою стимулювання розвитку пріоритетних видів економічної діяльності. Зокрема, надано пільги для суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних сферах економіки; запроваджено пільгові умови оподаткування податком на прибуток і ПДВ суб'єктів галузі інформаційних технологій; розширено сферу застосування пільг із податку на прибуток для готелів;

– зростання видатків соціального характеру, спрямованих на захист населення від наслідків економічної нестабільності;